

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОМУ ПОРЯДКУ ТА ПРАВОПОРЯДКУ І РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Забара Ігор Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

У широкому спектрі проблем людства, які набули глобального характеру, фахівці налічують від десяти до сорока складових. Вони, як правило, привертають до себе увагу масштабними економічними і соціальними наслідками. Найактуальнішими з них продовжують виступати проблеми війни і миру, екологічні, сировинні, енергетичні, демографічні та продовольчі. Разом з тим зауважимо, що їх коло постійно і поступово розширюється. Фахівці звертають увагу на те, що усі глобальні проблеми тісно переплетені між собою і їх подолання можливо тільки при комплексному вирішенні. Привертає увагу і те, що спроба осмислити широку тематику глобальних проблем людства не залишає байдужими представників науки, мистецтва і культури (вважається, що один із термінів – «геоглобалістика», був запропонований ще у 1992 році Станіславом Лемом).

Глобалістика, народжена як наука про глобальні проблеми людства, (незважаючи на неостаточну визначеність її предмету), охоплює і досліджує їх доволі значне тематичне коло. Разом з тим, глобальні проблеми, крім їх визначення, класифікації, типології та ін., потребують ще і низки практичних заходів, спрямованих на їх розв'язання.

На нашу думку, розгляд цих проблем, а також викликів сучасному міжнародному порядку та міжнародному правопорядку з позицій міжнародного права значним чином розширить бачення варіантів їх розв'язання.

У контексті розгляду теми глобальних проблем людства, окремою складовою в цій широкій тематиці виступає коло питань, що пов'язуються із діяльністю міжнародного співтовариства держав.

Зокрема, зазначається, що «глобальними проблемами міжнародної спільноти»¹ виступають чотири складові:

а) превалювання економічних інтересів над міжнародними зобов'язаннями (навіть за зобов'язаннями, взятими за Статутом ООН);

б) зменшення ролі світового співтовариства (як товариства держав) та зростання ролі інших акторів міжнародних відносин – неурядових організацій, транснаціональних компаній та ін.;

в) слабкість світової спільноти та її головного гаранта – ООН;

г) зміщення центрів прийняття рішень з економічних питань від парламентів держав – у бік універсальних міжнародних організацій (МВФ, МБРР та ін.) що відбувається в умовах глобалізації (у найважливішій – фінансово-економічній сфері)².

До цього ж треба додати і інші чинники, що пов'язуються із діяльністю міжнародної співтовариства держав і залежать від них – необхідністю забезпечення спільного сталого розвитку людства, технологічними революціями, застосування сили та асиметричним застосуванням сили у міжнародних відносинах (тероризм), зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій³.

В цих умовах, незважаючи на численну критику, важливим і об'єднуючим органом з питань розв'язання глобальних проблем людства і організацією, що покликана відповідати на сучасні виклики до сьогодні залишається ООН.

ООН і зараз виступає важливою і з позиції впорядкування і керування світовими процесами і підтримкою міжнародного порядку.

Проте, в сучасних умовах йдеться про дієву і активну ООН.

У зв'язку з цим постає питання її реформування. Зауважимо, що проблема реформування ООН, якщо розглядати її в історичній ретроспективі, не виступає новою і актуальною. Пропозиції щодо реформ висувались протягом усього періоду її функціонування – від часу створення і до сьогодні. Змінювались тільки пріоритети в той чи інший період розвитку міжнародних відносин – миру і безпеки, прав людини, збереження екології, розв'язання глобальних проблем. Одними із принципових виступали і залишаються такими – питання щодо

¹ Буткевич, В. Г. (2012). Виклики міжнародному праву в умовах глобалізації світу. *Право України*, 3–4. 20–21.

² Буткевич, В. Г. (2012). Виклики міжнародному праву в умовах глобалізації світу. *Право України*, 3–4. С. 20–21.

³ Забара, І. М. (2014). Інформаційні виклики, задачі міжнародних інституцій і міжнародно-правове регулювання в умовах глобалізації світу : збірник наукових праць присвячений 180-й річниці Київського університету та 70-літтю Інституту міжнародних відносин «Актуальні проблеми міжнародних відносин (Світове співтовариство: глобальні та регіональні виклики)». Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, ІМВ. С. 178–186.

відповідальності і санкцій у рамках ООН, реформування Ради Безпеки (серед інших – представництво у РБ найбільших держав-донорів ООН, право вето у РБ ООН). Крім цього, пропозиції мають і інше спрямування – зміни самого Статуту, системи і структури ООН, цілей, функцій організації, взаємовідносин із іншими суб'єктами. Чисельність таких пропозицій вражає.

Важливим виступає те, щоб реформовані положення Статуту ООН виступали дієвою основою для впорядкування сучасних та перспективних глобальних проблем людства і одночасно посилювали б роль і авторитет унікальної у світовій практиці міжнародній організації, якою до сьогодні виступає ООН.

Оскільки, як і ООН, інші міжнародні інституції постали перед викликами глобалізації, то набули актуальності питання щодо збереження міжнародного порядку і поліпшення міжнародного правопорядку.

Найактуальнішими і чисельнішими в колі питань, виявилися пропозиції щодо посилення ролі ООН її спеціалізованих установ у кодифікації і розвитку сучасного міжнародного права. Незважаючи на безпрецедентну за обсягом роботу міжнародних інституцій з кодифікації (міжнародне право прав людини, міжнародне гуманітарне право, міжнародне кримінальне право, міжнародне економічне право, право міжнародних договорів, мирного вирішення міжнародних спорів, міжнародно-правової відповідальності та ін.) міжнародне право потребує вдосконалення, що відповідали б викликам як глобалізації, так і сучасного міжнародного правопорядку.

Пропозиції щодо посилення ролі міжнародного права через нові механізми, зміну тактики і стратегії його використання, викликані численними і значною мірою необґрунтованими звинуваченнями на адресу ООН (наприклад, з приводу глобальної кризи верховенства права, масштабних порушень прав людини, незабезпечення принципів міжнародного права, бездіяльності в окремих значущих питаннях – захисті навколишнього середовища, боротьбі із всесвітньою пандемією тощо), замість звинувачень безпосередніх винуватців – держав-порушників.

Концептуальне бачення розвитку міжнародного права, серед численних пропозицій і теорій, вбачається через «зміну парадигми» – спрямування його на розв'язання глобальних проблем з позиції як «права солідарності і спільного добробуту» і вже не з позицій окремих держав, а єдиної світової спільноти – міжнародного співтовариства (наділеного міжнародною правосуб'єктністю) з погоджувальним, об'єднуючим, координуючим і керуючим центром якого виступатиме ООН. Пріоритетними цілями виступатимуть забезпечення спільних інтересів і розвитку міжнародної спільноти.